



ČUVARI

STABILNOSTII

Doznake

Znatni izvori sredstava koji svake godine radnici na privremenom radu u inostranstvu i migranti šalju svojim porodicama u Crnu Goru, uprkos globalnoj finansijskoj krizi, u porastu.

Odlučivši se da koristi euro kao sredstvo obračuna i plaćanja, Crna Gora se, između ostalog, odrekla i mogućnosti štampanja novca. U ovakvoj situaciji, do „novog“ eura se može doći izvozom roba i usluga, privlačenjem stranih direktnih i portfolio investicija, kreditnim zaduživanjem u inostranstvu, kao i prilivom doznaka.

Pod terminom doznaka podrazumijevaju se sve novčane pošiljke koje ljudi porijeklom iz Crne Gore šalju svojim familijama, bez obzira da li su na privremenom radu u inostranstvu ili duže.

Osnovne karakteristike doznaka su da predstavljaju veoma stabilan izvor sredstava (bar kada je u pitanju Crna Gora) i oblik transfera koji direktno ne zavise od ekonomskih kretanja u zemlji, odnosno od performansi same privrede koja prima ta sredstva. Međutim, itekako utiču na dešavanja u ekonomiji preko uticaja na životni standard građana koji primaju sredstva, zatim utiču na cijenu rada, na devizni kurs kod zemalja sa svojom valutom, na povećanje lične potrošnje, a time i na uvoz itd.

Stabilnost priliva doznaka je naročito bila izražena tokom globalne finansijske krize. Uprkos krizi, povećanju nezaposlenosti na globalnom nivou, procjeni svih relevantnih međunarodnih institucija da će padati priliv doznaka, one su rasle. U slučaju Crne Gore, taj rast je konstantan. Najmanji rast je zabilježen u 2007. godini kada je iznosio oko 7 odsto. U 2009. godini, kada smo osjetili najveću krizu, kada je zabilježen pad BDP-a za 5,7 posto, priliv doznaka je porastao za 29,1 odsto. U 2011. godini, godišnji rast priliva doznaka iznosio je 14 procenata.

Za stabilnost ovih prihoda možemo da zahvalimo dugogodišnjoj (bolje rečeno – viševjekovnoj) tradiciji migriranja iz ovih krajeva. Prva iseljavanja Crnogoraca registrovana su još 1478. godine, a takođe je interesantan podatak koji su hroničari zapisali da je bilo godina u periodu postojanja Kraljevine Crne Gore kada je pomoć

Doznake imaju pozitivan i negativan uticaj na ekonomiju. Sigurno bi mnogo bolje bilo da smo zemlja koja šalje doznake, jer bi to značilo da smo dovoljno bogati. Međutim, dok ne postignemo taj nivo trebalo bi se baviti preusmjeravanjem ovih tokova sa klasično potrošačke na investicionu oblast

naših iseljenika bila jednaka sumi njenog godišnjeg budžeta.

Pogledajmo o kakvom redu veličina se radi.

Od početka 2006. godine do kraja 2011. godine registrovani priliv doznaka u Crnu Goru iznosio je oko 1,4 milijardi eura što, poređenja radi, predstavlja 42 posto procijenjenog bruto domaćeg proizvoda za 2011. godinu ili

se obuhvatili i drugi prilivi koji dolaze u gotovini kroz neformalne kanale, pogotovo ljeti kad iseljenici dolaze u posjete, taj bi iznos bio znatno veći.

Doznake imaju svojih pozitivnih, ali i negativnih strana.

Pozitivna strana doznaka je što utiču na poboljšanje životnog standarda građana, kao i to što se dio doznaka ulaže u investicione projekte, itd. Sa druge strane, priliv doznaka ne zavisi od dešavanja u domaćoj ekonomiji, a mogu direktno da utiču na ostvarivanje ekonomske politike, pogotovo u zemljama koje imaju svoju valutu. Zatim, tu je subjektivna strana problema – kada neko godinama prima pomoć od rodbine iz inostranstva, to direktno utiče na slabiju motivisanost za rad. Dugogodišnje oslanjanje na ove prilive utiče na povećanje moralnog hazarda, utiče i na kretanje cijena i tako dalje.

Znači, doznake imaju pozitivan i negativan uticaj na ekonomiju. Sigurno bi mnogo bolje bilo da smo zemlja koja šalje doznake, jer bi to značilo da smo dovoljno bogati. Međutim, dok ne postignemo taj nivo trebalo bi se baviti preusmjeravanjem ovih tokova sa klasično potrošačke na investicionu oblast. Sredstva dobijena ovim putem treba usmjeriti u najefikasnijem pravcu. To se na nivou države postiže formiranjem tima koji će se baviti samo problematikom doznaka, promovisanjem dijaspore mogućnosti za investiranje, izradom odgovarajućih strategija, ali i njihovom implementacijom. Jačanje bankarskog sistema značajno utiče na smanjenje priliva doznaka neformalnim kanalima. Takođe, smanjivanje biznis barijera pozitivno utiče na motivaciju za investiranje dijela ovih sredstava u domaću privredu.

PIŠE



**BORIS
KILIBARDA**

gotovo 70 odsto vrijednosti ostvarenog izvoza roba u 2011. godini.

Naravno, ovdje potenciramo da se radi o "registrovanom" iznosu doznaka, jer je nemoguće statistički obuhvatiti vrijednost svih doznaka koje prime naši građani. Razlog tome treba tražiti u samom načinu transferisanja ovih sredstava. Najveći dio doznaka prenosi se neformalnim kanalima. Znači, kad bi

Autor je direktor Direkcije za platni bilans i realni sektor, Sektor za istraživanje i statistiku, Centralna banka Crne Gore